

OOST-VLAAMSE ZANTEN 1936 - 1945

VERDIEPING

Nicole Van Remoortere

Tijdens de periode 1936 - 1944 verscheen Oost Vlaamse Zanten vrij regelmatig met ieder jaar 6 nummers. In 1945 publiceerde men enkel een jaarboek. Heel wat religieuze gebruiken werden uitvoerig behandeld. Bovendien werd zelfs een volledige Duitse studie gepubliceerd. De motivatie hiervoor laat zich raden.

Ik koos voor een artikel van Professor Paul De Keyser over “Een vergeten Oostvlaamse folklorist Jules Huyttens (1823-1884)” uit maart-april 1942. Het leek me leuk om in 2018 een tekst op te pikken van een heemkundige uit 1942 over werk uit het midden van de 19 de eeuw. Het illustreert de reeds lange belangstelling voor de materie. Moge het nog vele jaren verder blijven duren ...

Paul De Keyser looft in zijn artikel in het algemeen de bijdrage van de letterkundigen om inzicht te verschaffen over de leefwereld in het verleden. Hun literaire teksten illustreren de toenmalige realiteit, inclusief het dagelijkse leven.

De Keyser behandelt specifiek het werk van Jules Huyttens, opgegroeid in het kasteel van zijn vader Ridder Huyttens in Destelbergen. Jules schreef in het Frans, zoals het toen gebruikelijk was. Jules betreunde dat hij geen academisch Vlaams kon schrijven, maar hij verstond wel het Vlaamse dialect van Gent en omstreken.

Jules schreef in 1861 een historische studie “Recherches sur les corporation gantoises” die lang de enige historische studie over de Gentse neringen was. Hij onderzocht voorts de middeleeuwse adel “La noblesse de Flandre dus X^e au XVIIe siècle” en publiceerde in de “Annales de l’ Academie d’Archeologie de Belgique” af en toe monografieën over Vlaamse gemeenten o.a. Destelbergen, Evergem en Vinderhout.

Huyttens verdient volgens De Keyser de titel folklorist vooral door zijn werk “Etudes sur les moeurs, les superstitions et le langage de nos ancêtres (les Menapiens) comparés avec les usages existant de nos jours dans la Flandre orientale”

Voorafgaandelijk onderstreept De Keyser dat de opvatting over afstamming door de toenmalige historici (in 1942) niet meer bijgetreden wordt. Huyttens vertrekt in zijn werk immers vanuit de overtuiging dat onze voorouders nooit

vermengd werden met vreemde volkeren. Als er al vreemde stammen ingevoerd werden, dan kwam er toch geen vermenging wegens de wildheid van onze voorouders, de strengheid van het klimaat en de ellendige toestand van het land. Daardoor zijn zeden, gebruiken, godsdienst en bijgeloof ongerept gebleven. Het kanton van Gent is bij uitstek Menapisch gebleven. Tussen Aalter en Maldegem leven de Sueven en in het land van Aalst werden de Saksen ingeplant door Karel de Grote. Huyttens geeft een gedetailleerde beschrijving van de specifieke lichaamskenmerken, karaktertrekken en gedragingen van de verschillende streken en wijdt dit ten volle aan de rassenverschillen. De toegedichte karaktertrekken zijn niet altijd positief te noemen. Maar hij erkent ook de moeilijke levensomstandigheden en de zware inspanningen die dagelijks geleverd moeten worden.

Het boek beschrijft kriskras een aantal gebruiken. Enkele voorbeelden :

- Jules Huyttens beschrijft de hutten van het gehucht de Rijvers. De hutten zijn nog gemaakt van takken van beuk en den met aangestampte aarde. De hutten hebben één kamer met een vuur middenin. Man, vrouw en kinderen slapen door elkaar. Sommige hutten zijn uitgegraven in de grond, voor betere isolatie tegen warmte of koude.
- 8 september is het feest van de koeiers. Zij komen samen om van hoeve tot hoeve te gaan en te zingen en met hun zweepen te slaan. In sommige gemeenten wordt dit gedaan op de vooravond van de kermis.
- Huyttens wijdt de rol van de boerenvrouw aan de oud-Germaanse vrouwenverering : de vrouw houdt de kas en de beurs, ze betaalt de knechten, kent allerlei geneesmiddelen voor mens en dier.
- De kiel is de nationale dracht voor de boeren. Vrouwen dragen een mouwloos manteltje. Tacitus vermeldde dit blijkbaar als een Germaanse vrouwendracht. De kleur van de kiel is afhankelijk van de streek.
- De tafels in Gent zijn lager dan de tafels in Aalst, zoals het past bij de Germanen
- Ook de gewoonte om uit hetzelfde glas te drinken is Germaans. Het is ondenkbaar een glas aan te bieden, zonder dat men er eerst zelf uit gedronken heeft.
- Het messenvechten zit de Vlaamse boeren in het bloed. Berucht zijn de messengevechten tussen Vinderhoute en Drongen, Vosselare en Poezele, Schursel en Schorisse. De manier van uitdagen is anders, maar vechten doen ze overal. Soms wordt het mes voor een zekere lengte afgebonden met touw, zodat de wonden minder diep zijn.

- De Vlaamse boer is wantrouwig. Hij geeft zich niet gauw, maar eenmaal dat iemand zijn vertrouwen gewonnen heeft, is hij trouw door dik en door dun.
- De bomencultus is nog zeer verspreid, in combinatie met godsdienst en heiligen geloof. Aan de takken van bomen om het heiligdom worden beloften en ex-voto's gehangen. Huyttens vermeldt de boom aan St Amands in Knesselare, de Notelaar van Sleidinge, de Eik van Eksaarde, de Boom van Destelbergen (Bergenkruis),....
- Ook de meigebruiken worden toegewezen aan de Germanen, zoals het planten van de meiboom. De betekenis ervan verschilt volgens de streek.
- Op 3 mei vindt de jaarlijkse dienstbodenwissel plaats.
- In Gent spookt er rond 12 uur 's nachts een "nachtwaker" rond. Hij werd vermoord net voor hijzelf een diefstal wou plegen en is veroordeeld om rond de dwalen tot hij "twaalf" kan uitspreken. Gezien hij net voor 12 vermoord is, zal dat nooit lukken.
- In de velden loopt het "spook van de grenspaal" rond.
- Vele oude haarden hebben een uitsparing in de steen links naast het vuur. Volgens Huyttens is dit bedoelt om er een offer te brengen : men laat enkele druppels melk in de "mesir" druppelen.
- Het omgooien van zout is nog steeds een slecht voorteken : een mislukking in een ondernemen of zoiets. Voor Huyttens betekent het storten van zout het verbreken van een vriendschapsband gezien de Germanen op het zout trouw zwerden aan hun leiders.
- Ten slotte is Huyttens niet te stoppen over het Gents. Een taal met een uitzonderlijke moeilijkheidsgraad die enkel door geboren Gentenaars gesproken kan worden. Het is een harde taal.

Ik ben benieuwd wat men binnen 100 jaar over onze tijd zal opmerken.